

УДК 637.1: 339.13

Матвійчук Л.Ю., д.е.н.

Луцький національний технічний університет

Лужанська Т.Ю., к.г.н., доцент

Мукачівський державний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

В статті сформовано нову концепцію рекреаційно-туристичного природокористування, сутність якої полягає у досягненні сталого розвитку рекреаційно-туристичних ресурсів на основі забезпечення досягнення критеріїв раціональності їх використання та охорони. В основу такої концепції покладено ідею збалансованого використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів, за яких суб'єкти господарювання раціонально використовують, зберігають і відтворюють рекреаційно-туристичні ресурси. Обґрунтовано, що за таких умов використання і охорони рекреаційно-туристичних ресурсів буде досягнуто їх сталий розвиток. Такий підхід до використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів дозволяє визначити рівень раціональності зазначених процесів.

Ключові слова: рекреаційно-туристичні ресурси, концепції природокористування, раціональне використання та раціональна охорона.

Matviychuk L., Luzhanskaya T.

CONCEPTUAL DIRECTIONS OF ECONOMIC SUPPORT TOURISM AND RECREATION NATURE

The article cformovano new concept of recreation and tourism of nature, the essence of which is to achieve sustainable development of tourism and recreation resources based on criteria to ensure that the rationality of their use and protection. The basis of this concept the idea of responsible and sustainable use of recreation and tourism resources, the entity rational use, store and reproduce recreation and tourism resources. Proved that under such conditions the use and protection of recreation and tourism resources will be made of sustainable development. This approach to the use and protection of recreation and tourism resources to determine the level of rationality of these processes.

A new concept of tourist resources use based on the theory of tourism and environmental economics is formed. The essence of the concept is to achieve sustainable development of tourist resources based on the attainment of the criteria of rationality of their use and protection. The basis of this concept is the idea of sustainable use and protection of tourism resources in which businesses store and reproduce the tourist resources. It is proved that under such conditions of use and protection of tourist resources their sustainable development will be achieved. This approach to the use and protection of tourist resources helps to determine the level of rationality of these processes.

Keywords: recreation and tourism resources, the concept of nature, rational use and protection of the rational.

Матвійчук Л.Ю., Лужанская Т.Ю.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье сформированной новую концепцию рекреационно-туристического природопользования, сущность которой заключается в достижении устойчивого развития рекреационно-туристических ресурсов на основе обеспечения достижения критериев рациональности их использования и охраны. В основу такой концепции положена идея сбалансированного использования и охраны рекреационно-туристических ресурсов, при которых субъекты хозяйствования рационально используют, хранят и воспроизводят рекреационно-туристические ресурсы. Обосновано, что при таких условиях использования и охраны рекреационно-туристических ресурсов будет достигнуто их устойчивое развитие. Такой подход к использованию и охране рекреационно-туристических ресурсов позволяет определить уровень рациональности указанных процессов.

Ключевые слова: рекреационно-туристические ресурсы, концепции природопользования, рациональное использование и рациональная охрана.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Останні десятиліття ознаменувалися інтенсивним розвитком у Світі рекреаційно-туристичної індустрії, яка на сьогодні є однією з найбільш прибуткових і динамічних галузей світового господарства. Стрімкий розвиток рекреаційно-туристичної сфери обумовлений низкою економічних, екологічних і соціальних чинників [3].

Виходячи з цього, актуальною задачею є дослідження концептуальних засад економічного забезпечення рекреаційно-туристичного природокористування. Ця задача є актуальною і для України, оскільки вона займає одне з провідних місць в Європі за забезпеченістю рекреаційно-туристичними ресурсами, має розвинуту мережу курортних закладів, та, при цьому, природний потенціал її рекреаційно-туристичних територій використовується лише на 50% від реальних можливостей.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В останні роки в Україні виконано досить значний комплекс досліджень із проблем економіки та управління у сфері рекреаційно-туристичного природокористування. З найбільшим успіхом у цьому напрямку працюють відомі вітчизняні наукові школи: академічного сектору науки (Рада по вивченню продуктивних сил України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, Інститут регіональних досліджень, Інститут економіко-правових досліджень), вузівської науки (Національний університет України ім. Т.Г. Шевченка, Сумський державний університет, Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, Таврійський Національний університет ім. В.І. Вернадського, Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова, Київський університет туризму, економіки і права), вітчизняної рекреаційно-туристичної сфери (Український інститут туризму, Науковий центр розвитку туризму) тощо [7, с. 11].

Цілі статті. Метою дослідження є розробка теоретичних, методичних та практичних положень щодо економічного забезпечення рекреаційно-туристичного природокористування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Рациональне використання й охорона рекреаційно-туристичних ресурсів стає ключовою проблемою рекреаційно-туристичного природокористування, оскільки передбачає гарантоване збереження рекреаційно-туристичних ресурсів та дозволяє безпечно їх використовувати. Процеси використання й охорони рекреаційно-туристичних ресурсів мають базуватися на критеріях раціональності, що слугуватиме їх сталому розвитку. Зважаючи на те, що безпека використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів характеризує нижню межу задоволення туристичних потреб, а сталий розвиток – їх верхню межу, доцільним є розгляд процесів використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів в рекреаційно-туристичному природокористуванні через призму критеріїв сталого розвитку. При цьому необхідно врахувати усі економічні, екологічні та соціальні чинники, які здійснюють вплив на процеси використання й охорони рекреаційно-туристичних ресурсів з метою збалансування їх впливу та досягнення сталості розвитку рекреаційно-туристичних ресурсів. Зважаючи на те, що результатом рекреаційно-туристичного природокористування має стати сталий розвиток, пропонуємо розглядати використання та охорону рекреаційно-туристичних ресурсів через призму безпеки соціо-еколого-економічних процесів.

Таким чином, результатом раціонального використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів має стати їх сталий розвиток на основі врахування вищезазначених критеріїв раціональності.

Наукові розробки теорій і концепцій раціонального використання та охорони туристичних ресурсів розпочалися наприкінці 50-х рр. ХХ ст. Це було зумовлено інтенсивним збільшенням потоків відпочивальників.

Більшість науковців (Т. П. Галушкіна, З. В. Герасимчук, Л. М. Грановська, Т. І. Ткаченко, Ю. Т. Туниця) альтернативною концепцією, що дозволить зупинити руйнівні процеси докілья загалом та рекреаційно-туристичних ресурсів зокрема, вважають сталий розвиток. У рамках цієї концепції, на наш погляд, стає можливою заміна пріоритетів споживацького використання рекреаційно-туристичних ресурсів у напрямку стабілізації їх екологічного стану та розвитку, оскільки вона передбачає не просто охорону рекреаційно-туристичних ресурсів від руйнівного впливу економічного розвитку туристичної галузі, що характерно для концепцій охорони навколишнього середовища, а скоріше підпорядкування економіки вимогам екологічних обмежень. Саме тому концептуальним підґрунтям формування теоретичних особливостей раціонального використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів, на наш погляд, повинна стати концепція сталого розвитку [1].

У теоретичному плані поняття раціональне використання та охорона рекреаційно-туристичних ресурсів є недостатньо дослідженим. Проте правильне тлумачення вказаної дефініції є надзвичайно важливим, адже воно повинно відображати найбільш суттєві елементи змістовної частини використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів у теоретичному та практичному плані і найбільш точно відображати сутність процесу. Понятійно-термінологічна неузгодженість щодо використання поняття «раціональності», яка сьогодні має місце, не забезпечує комплексності еколого-економічних досліджень цього процесу, призводить до надто звуженого трактування його змісту [9].

Вперше поняття «раціональність» в науку було введено видатним вченим Гекелем у 1957 р. Раціональний – (rationalis, лат) розумний, доцільний, обґрунтований, розумно обґрунтований. У контексті із словом раціональний, використання туристичних ресурсів буквально можна прочитати так – розумне вживання з користю туристичного ресурсу.

Підходи до побудови нової концепції раціонального використання та охорони туристичних ресурсів вимагають: виявлення чітких критеріальних ознак, які вказують на рівень раціональності використання й охорони туристичних ресурсів; урахування типологічних особливостей ресурсів і чинників впливу на їх стан та розвиток [8]. Сталий розвиток туристичних ресурсів може бути досягнутий за умови формування і реалізації дієвого організаційно-економічного механізму використання й охорони туристичних ресурсів. В основу формування такого механізму необхідно покласти організаційно-економічні важелі впливу, вибір інструментів, форм і принципів використання та охорони туристичних ресурсів, що сприяють забезпеченню його економічної, соціальної та екологічної ефективності [8].

Узагальнюючи вищесказане, спробуємо дати власне визначення раціонального використання та раціональної охорони рекреаційно-туристичних ресурсів.

На нашу думку, раціональне використання рекреаційно-туристичних ресурсів – це невиснажливе використання, що враховує рекреаційно-туристичну місткість територій, забезпечує високий рівень рентабельності зазначених процесів та нарощення конкурентоспроможності туристичних регіонів. Також раціональна охорона рекреаційно-туристичних ресурсів – комплекс заходів щодо відтворення туристичних ресурсів шляхом застосування найефективніших методів та форм їх збереження, результатом яких є екологічно безпечний розвиток рекреаційно-туристичних ресурсів.

Зважаючи на зазначене вище побудуємо концепцію рекреаційно-туристичного природокористування (рис. 1).

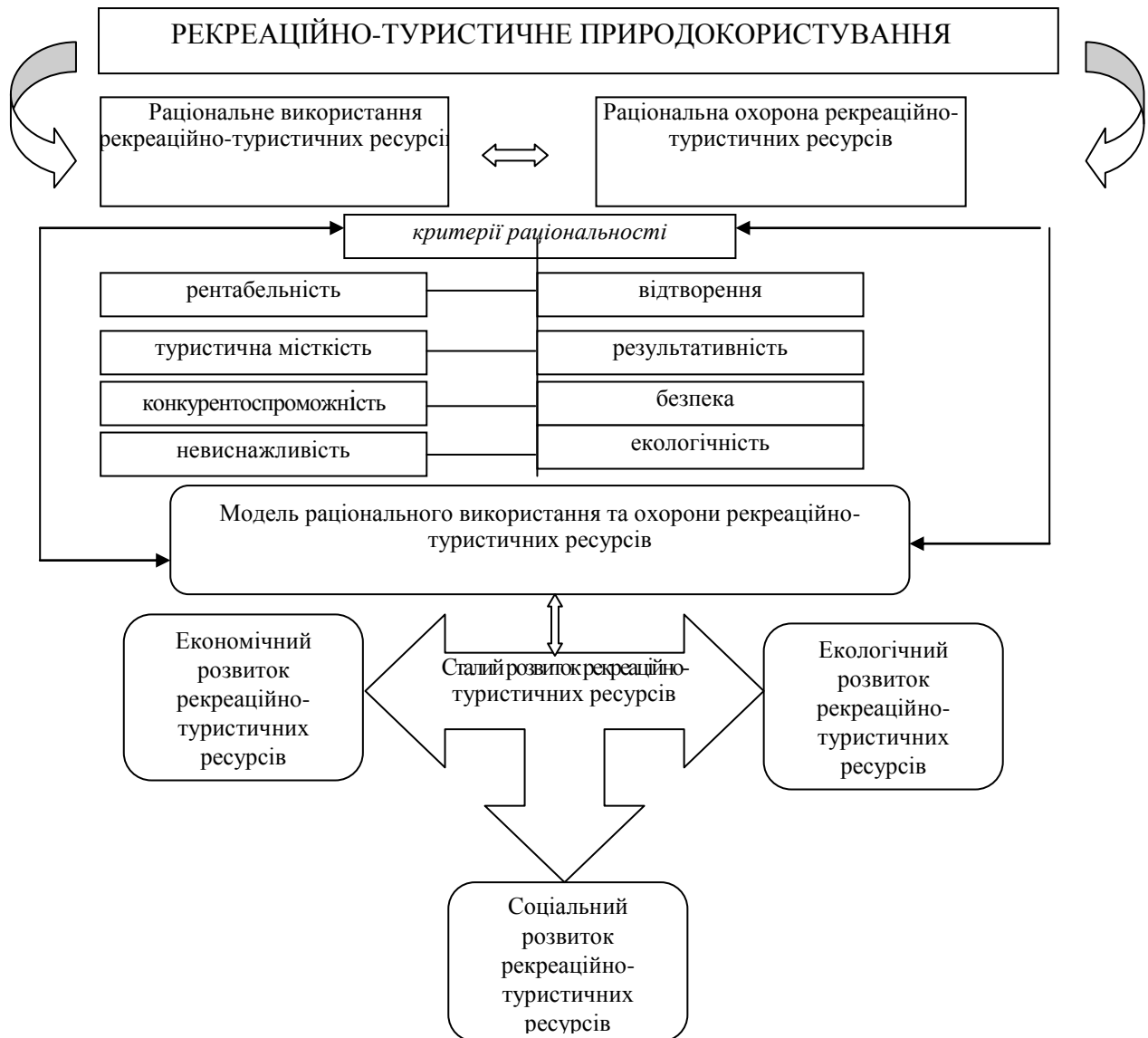

Рис. 1. Концепція рекреаційно-туристичного природокористування

Концепція рекреаційно-туристичного природокористування базується на основі теорій економіки природокористування та теорій туризму, її основна ідея полягає у досягненні раціональності як передумови сталого розвитку рекреаційно-туристичних ресурсів. Результатом реалізації такої концепції є усунення протиріч соціо-еколого-економічної ефективності використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів шляхом застосування організаційних та економічних важелів впливу.

Результати дослідження підтверджують, що в наш час необхідно якісно новий підхід до розвитку рекреаційно-туристичного природокористування, метою якого має бути визначення окремих типів рекреаційно-туристичних ресурсів, виявлення чинників впливу на їх стан та розвиток, а також який би комплексно поєднував позитивні сторони попередніх підходів та висвітлював невраховані позиції. Вважаємо, що таким може стати підхід з позицій теорій природокористування і теорій туризму. Зазначена концепція повинна полягати у досягненні сталого розвитку туристичних ресурсів на основі врахування критеріїв раціональності їх використання й охорони.

Висновки. Врахування зазначених концептуальних положень рекреаційно-туристичного природокористування, проведення системних заходів щодо екологізації туристичної діяльності та відповідних інституційних змін сприятиме сталому розвитку туризму в нашій державі на основі збалансованості інтересів усіх учасників процесу.

Реалізація Стратегії сталого розвитку туризму як інтеграції економічних, соціальних та екологічних цілей становитиме надійне підґрунтя для євроінтеграційного процесу України

Таким чином, результатом раціонального використання та охорони рекреаційно-туристичних ресурсів має стати сталий розвиток туристичних ресурсів на основі врахування вищезазначених критеріїв раціональності.

Узагальнюючи вищесказане, раціональне використання рекреаційно-туристичних ресурсів – це невиснажливе використання, що враховує туристичну місткість територій, забезпечує високий рівень рентабельності зазначених процесів та нарощення конкурентоспроможності туристичних регіонів. Раціональна охорона рекреаційно-туристичних ресурсів – комплекс заходів щодо відтворення туристичних ресурсів шляхом застосування найефективніших методів та форм їх збереження, результатом яких є екологічно безпечний розвиток туристичних ресурсів.

Результати дослідження підтверджують, що в наш час необхідно якісно новий підхід до розвитку рекреаційно-туристичного природокористування. Вважаємо, що таким може стати підхід з позицій теорій природокористування і теорій туризму. Зазначена концепція повинна полягати у досягненні сталого розвитку рекреаційно-туристичних ресурсів на основі врахування критеріїв раціональності їх використання й охорони.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук З.В. Регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування: механізми формування та реалізації: монографія / З.В. Герасимчук, Н.В. Коленда, Л.М. Черчик. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 171 с.
2. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України: / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України НАН України, 1999. – 715 с.
3. Кузик С. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія / С. Кузик. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 254 с.
4. Мікула Н.А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. / Н.А. Мікула – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
5. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. У 3-х частинах: підручник / В.П. Руденко. – К.: ВД К.-М. Академія – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. – 586 с.
6. Стеченко Д.М. Концептуальні засади використання системного підходу у дослідженнях рекреаційно-туристичного природокористування / Д.М. Стеченко, І.В. Безуглий // Регіональна економіка. – 2008. – Вип. 4. – С. 72–80.
7. Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С.О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 64 с.
8. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.
9. Хвесик М.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: монографія / М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Кондор, 2007. – 480 с.